

mindnyájan járuljunk hozzá segedelemmel, 's ne bicaesoljuk meg magunkat csak azért, hogy még előbb az ország letett fundusát kívánók tisztában látni, 's róla egy kis rövid számadást is hallani; mert lám Dániában is az adó-bevételről — és hova lett fordítatásáról pontosan számot ad a kormány, 's abban előadja a királyház szükségére fordított költségeket is; de hiszen a magyar királyi kincstár is tartozik számot adni minden jövedelméről: ezt világos törvényeink rendelik (1454: 2. 1601: 7. 1601: 7. 1602: 5. 1625: 27. 1635: 9.) — Tehát ne vonogassuk magunkat; csak fizessünk, mikor a haza java kívánja; hiszen ha valami megmarad, arról mindig rendelkezhetik az ország; 's addig is, míg az adómentesség eltöröltetnék, az adózó népet néhanéha valamely részecskében mentjük fel; 's habár a közteher szűrés tuskének tartanók is, ne vonogassuk tőle magunkat: majd idővel rózsák teremhetnek annak helyén. Rajta tehát! ha másképp nem lehet: markoljunk a szűrés tövisbe is; adjunk évenként bizonyos segédelmet 's akkor nézzük meg saját szemekkel ama régi durva hideg föld-göröngyöket, mikre maiglan is az adó terhét fektették! — lássuk, kit vádolandnak a világitélet nagy napján az adózók? — Oh senkit! ők adójokat a haza oltárára tették, 's őket azon édes remény táplálja, hogy e nemzet önfiait, habár úgy tekintette is néha napján, mint egy megvakult idő palántáit, valahára csakugyan még is atyailag fogja átkarolni, 's kiszabadítja a nyomasztó teher alól, melly alatt már sokszor orrukra is buktak.

Int az idő, ne késsünk! — mint hajdan Mózes, úgy mi is fakaszthatunk vizet a száraz kősziklából, mellyel elolthatjuk az adózó nép szomját. —

Hja! de azt mondják ám mindezekre a birtokos nemesek: mi az 1723: 6. t. cikkely által minden adózás terhe alól örökre kivettünk 's adómentességünk 1741: 8. szerint több országgyűlés tárgya sem lehet; mi csupán katonáskodni tartozunk — 's ebben tán van is valami kis igazuk, mert törvényink szerint 1351: 5. 1478: 4. a birtokos nemes soha sem adózott saját nemesi birtokaitól, hanem csak segédelmet adott, még pedig minduntalan, midőn a szükség kívánta, állandó adót csak jobbágytelken lakó paraszt és nemes fizetett, — ugye értsük meg egymást, fussuk végig vastag törvénykönyvünket, abból látni fogjuk, hogy alig volt egész század alatt egy pár év, hol a birtokos nemesek subsidiumot nem adtak volna, és azt mindannyiszor egész készséggel megajánlották, mert látták, hogy az ország fundusa, vagyis a korona állandó jövedelme — *lucrum camerae* — nem elegendő a terhes költségek fődözésére; ha tehát subsidiumot szükség esetében mindenkor adtak, most is adjanak, mert az 1723: 6. csak az adótól mentette fel, mit azelőtt sem tartoztak fizetni, segédelmet azonban mindig adtak, midőn a közadó terhesnek láttatott az adózó népre nézve, már pedig csak valljuk meg igazán, hogy jó darab időtől fogva igen terhes az adó, annál fogva magunk pótoljuk *segedelemmel* 's tegyünk egy üdvös próbát, hogy így az adó kulcsát is hamarabb kitalálhassuk; az pedig csak akkor lesz, ha a testi 's lelki erőre nézve bizonyos mérték találhatik 's ha majd az ipar ereje a tőkesummától különválasztatik; minden esetre pedig az adóra nézve bizonyos tárgy, bizonyos mérték és hív kezelés kívántatik, 's tekintetbe kell venni a telek fekvését, mineműségét, jövedelmezését, a beruházott tőke kamatját, a javítási költségeket, főképp pedig a tiszta jövedelmet, melly leginkább mutatja ki az adónak igaz mértékét; a birtokot is osztályozni kell a szerint, a mint egy □ m földön több vagy kevesebb a népesség; a szántóföldek is több osztályra tétessenek, 's figyelmezní kell arra is, hogy a tájék miként jövedelmez 'sat. Ámde ugyan mikor lesz ebből valami? és mindaddig semmit se adjunk, 's ne segítsünk? oh ez így nem maradhat, a birtokos nemesnek itt jó példával kell előmenni. —

De bezzeg az armalisták mit szólnak ezekre? Hm, hm! a szegény nemes többnyire haszonbéri földre, de leginkább jobbágytelekre szorult, 's eleitől fogva bizonyos taxát fizetett a megye közszükségeire 1630: 30. §. 6. 1647: 26. 1649: 17. 48. sőt még azután is, mintán 1723: 6. a birtokos nemesek az adó terhe alól örökre fölmentettek, az armalisták évenkénti taxa-fizetésre köteleztettek, utóbb pedig 1751: 19. az armalisták, kik a felkelő seregnél szolgáltak, holtuk napjáig azon taxa-fizetés alól fölmentettek, mindazáltal gyermekeik atyjok halála után csakugyan fizetni tartoztak, míg

vége 1805: 5. §. 17. a taxafizetés örökre eltöröltetett. Ok tehát mindaddig szüntelen hordozták a terhet, 's mindig taxát fizettek, midőn a jobbágyokra adó vettetett; de az 1836: 11. t. cikkely ereje szerint az urbéri telkeken lakó nemesek ismét adózni 's mind a hadi mind a házi pénztár terheit viselni tartoznak; ezek tehát méltán kívánhatják, hogy a közteher-viselésben a többi nemes is részesüljön, mert úgy volt hajdan is, nevezetesen Pest vármegyében 1678-ban egy portára 8 forint esvén, a birtokos nemesekre egyszeres, az armalistákra és curialistákra pedig kettős taxa vettetett; 's 1681-ben Pest vármegye az o. gyűlési költségek fejében minden portára 8 forintot vetvén a birtokos nemesek aránylag tartoztak fizetni, az armalistákra pedig és curialistákra a szokott taxa vettetett; úgy 1698-dik évben azt határozta volt Pest vármegye, hogy a szolgabírák minden birtokos nemes javait összeírják oly végből, hogy ahozképest lehessen rájuk kivetni a hadi adóhoz járuló mennyiséget; mi azt mutatja, hogy a birtos nemesek javaik összeírása 's a hadi adónak rájuk lett kivettése szolgáltatott okot az 1723: 6. cikkelyre; melly szerint az adótul örökre fölmentettek, és továbbra is a régi segedelemzés útja hagyatott fel részökre. —

Az eddig mondottakat megérthették Nemes Társaim, 's ne kívánjátok, hogy e tárgya bővebben is érezkedjünk; mert bizony oly tőrre juthatunk, hol minden vitatkozás után is a közteher legnagyobb súlya végre is mi reánk hárul; 's vajjon mit felelnének e kérdésre: midőn az állandó katonaság 1715-ben rendeztetett 's annak tartására adó tárgya- ul a jobbágyi állományok fenhagyattak, adunk e mindnyájan valamit azon fundushoz? lám, meg kell vallanunk, hogy a curialisták, armalisták és a többiek semmit sem adtak a magokból; de hiszen azon jobbágy-állományok föllesurái sem a magok saját birtokát adták, mert 1715-ben egyedül csak a régi adófundus megmaradt kis töredékecskéje jelöltetett ki: 's már most ez is az 1836: 12. §. 14. következtében a jobbágyok kezén volt legelőnek megszorításával nagyon esonkittatik, holott mindazon jobbágyi állomány az alkotmány kezdetétől fogva adófundusuléségekben kellett volna fentartani, mert az volt az egész haza közfundusa, melly az adó terhét erejéhez képest édes mindnyájunkért viselte, és hogy alatta meg ne sérüljön, a nemesi rend is mindenkor segítette, 's innen származott az igen isméretes subsidium nevezet.

Igy állván a dolog, habár forrón ohajtom is, hogy az adó fundusul kijelölt jobbágyi állomány azon jobbágyokra, kiknek őseik is a közterhet hordozták, és magok is minden megkivántató jó mineműségekkel bírnak, teljes joggal átruháztassék, még is mindaddig, míg azon adófundus törvény által a jobbágy saját birtoka nem lesz, az egész jobbágyi állományt köz-adó fundusának tartván, nem állhatok azok zászlója alá, kik törvény ellen, vagy törvényen kívül már most előre is adó alá vetik nemesi birtokjokat; mert habár tiszta jó akaratjokat 's honank javára indult lelkesedéseket tisztelek is, csakugyan nyíltan kimondom, hogy azt ők sem tehetik 's tenniök nem szabad mindaddig, míg e részben fenálló törvényeink el nem töröltetnek, — t. i. az 1504: 1. és az 1507: 7. tiltja, hogy senki öntetszésből, az ország rendinek meg- egyezése 's végzése nélkül adót fizetnie merészljen 's utóbb is 1536: 33. világosan tiltott, hogy az önként ajánlott adót senki se merészlje beszélni az ország jóváhagyása nélkül; 's ezen törvények többször is megerősítettek 1597: 46. 1599: 23. Már tehát ha az önkéntes adót a törvény világosan tiltja, sőt annak beszédét is tilalmazza: ugyan kívánhatják e tőlünk tulbuzgó honfitársaink, hogy mi is az ő példájokat kövessük? Ez nem szabad, mi ezt nem tehetjük, mi előbb törvényt kívánunk, még pedig olyt, hogy midőn az ország közjára és terheinek viselésére adó kívántatik, annak legalább is három ötöd részét magok a birtokos nemesek azokkal együtt, kik a jobbágyi adóhoz nem járultak, segedelem fejében fizessék; egyszeresmind mindnyájan ugy lekedjünk, hogy nemzetünk eldarabolt érdekeinek szétágozását egybeforrasztani 's a teherviselésben vállalat válhossz vetve egymást segíteni 's a haza közboldogságát eszközölni teljes erővel igyekezzünk. — Rész-Ensel Sándor pestmegyei táblabíró.

Tanodáink organizatiójáról. II.

(A közoktatás nyelvről.) Vége.

A mondottakon kívül, e két vehicularis nyelv ellen nem kevésb fontossággal látszik harcolni az

is, hogy a különböző tudományágakat igen nagy rokonság köti össze. Ezek közt olykor igen bizonytalan az elválasztó határvonal, a honnan egymást kölesönösen világosítják. Mindenik egy nem kis összeg elöcsarnokul szolgáló isméretet föltételez, mellyek ismét más ágaknak lényeges részei 's így minden ág egy kölesönös függésben álló egésznek láncszeme. Tout est dans tout. Már ha ezen tudományok különböző nyelven adatnak elő, nincs semmi bizonyosabb, mint hogy a növendék, kinek többnyire eltanult szólasformákhoz kötteték gondolatai, édes keveset vihet át egyik nyelvről a másikra. Sőt nem ismer a tudomány más ágában a különben is — félig értett fogalmakra, 's e szerint semmit ismételtetni nem hallván a más nyelven tanultakból, megszakad az eszmepárosítás, 's a nem rokon szavakkal, úgy a mint jöttek, kettős esatornán párolognak el magok az eszmék is.

A tudományok érdekében nem könnyen történhetik czélszerűbb valami, mint annak eszközlése, hogy a növendék csak a szükségest és hasznosabbat tanulja, és azt úgy, hogy meg is tanulhassa. Non scholae sed vitae. Ezen kívül figyelmet érdemel a múlt század egy nevezetes férfianak következő mondása: „a tudományok érdekében áll, az arra vezető utakat lehető legkönnyebbekké tenni.“ Ezen intés nem hangzott el sikeretlenül: mert mint minden reformnál szokott történni, a tanítás könnyítésére is töménytelen furesa módszer állított fel. Azonban ha azon újabb korban ajánlott szellemi „gőztölés- rekek“, azon Lafforre, Puicousin, Lahaye stb. főle mesterkelt „gyorsész-gépműszerek“ — mellyek olykor egy pillanatra korán ért fanyar gyümölessé- iekkel bámulásra ragadnak — merőben nevelésge- sek; szinte igen káros sőt vétkes azon csaknem mes- terkelt bajosságokat — mellyek a nevezett könnyi- téseket ellenhatás gyanánt előidéztek — meghagy- ni vagy tán nagyobbítani is. A tudományosságra e- gyik a czélszerűbb eljárások közül annak megked- veltetése. Az igen nagy bajosság elkeseredést szül 's gyűlöletet gerjeszt a kinok eszközei iránt. A hon- nan a tudás különben is ezer ágozatú tömkelegében nem kell még jobban összebonyolítani az utakat; mert hanem csak egy előny valamit alaposan megtanulni, szinte nem kis nyereség, ha a növendék az alapos isméretek szerzésiben megszokást nyert 's tudványa a tanulmányok folytatásában nem hanyatlott. — Az újabb intézkedésektől ezen üdvös eredményt alig remélhetni. A kettős közoktatási nyelv egymást gá- tolvá fog majd a kitűzött szent czéltől elmaradni. E két vontató nem húzhat egyenlőn, 's a következők- ny különös látnoki ihletés nélkül is gyanítható: hogy míg egyik üresen vágat ki az élet terére, másik lo- mostul az iskolák falai közé ered. Holott mindenik hozzá illő teherrel szépen haladhatnának egymás mellett. —

Lássuk végre minő elv szolgálhat annak meg- határozására, melly tudományok tanításának egyik, mellyek a másik nyelven? A tudományok tárgyaik- ra nézve kettős — historiai vagy is empirikai és philosophiai elemek. De a tudományok sorából illy külön osztály alá kevésb esik. A nagyobb rész vegyes, telát empirikai és philosophiai elemből áll össze, 's taníttatásuk alkalmakor is többnyire úgy fejtegető, mint összealkató módszer használandó. A kir. ren- deletheben ezen osztályokrai ügyeletnek némi nyomai látszanak. Abban ugyanis az inkább pozitív tudomá- nyok, legalább a törvénytudományi és philosophiai karban, nagyobb részt magyarul, a tisztán philo- sophiaiak minl latinul taníttatni rendeltetnek. A tár- gyat azonban e szempontból vizsgálva, annál bajo- sabb volna átlátni: miért kellene épen azon tudomá- nyokat — mellyek az ember belső világán — a gon- dolat, érzés 's vágytehetségen — alapulnak, mel- lyekben az ész magamagát tukroszi — oly tőrre vin- ni, mellyen oly bajos a meghonosítás. Oly elembe- fűzni idegen szárnyakat az értelemnek, mellyben az öntudattal egykorú jegyek is alig képesek szökká- szólni az ész sejtelméit. Mindazáltal az említett osz- tályozásrai ügyelet — az újabb intézkedésben nem oly következetes, hogy arra bizvást lehetne hivat- kozni. Nem leheté tehát a tanulmányok melly nyel- veni tanítására más osztályalap, mint a magyar iro- dalom fogyatkozásai 's a művelty hiányzása. Erre- nézve ha nem állana is az, hogy több tanulmányra, mellyekre a latin nyelv fenhagyatott, jobb magyar mint latin kézikönyveket lehetne előállítani, még akkor sem tartanám a fenebbi intézkedést szüksé- gesnek. Egykor bámulattal láttam, hogy Frankhon-

ban az Univerzité a' roppant gazdagságú irodalom-
ban nem találta' philosophiára alkalmas rendszeres
kézikönyvet, s azért segédekül: Plato, Aristoteles,
Descartes, Port-Royal, Leibnitz, Wolf, Burlamaqui
'stb. 'stb. egyes munkáit tűzte ki. Ezek pedig minden
irodalom előtt nyitva tartják kincstáraikat. Általá-
nyosan egy édes remény éleszti keblünket, hogy Δ-
nek a' Budapesti-Híradó egy régiebb számában e' kö-
rül tett böles észrevételei nem fognak süketlenül
elhagyni!

Nézeteket összesítve állítjuk: hogy a' két
nyelven tanítás a' régiebb nehézségeket újabbakkal
nevelés a' t. a' classica literatura ismertetének terjedé-
sét gátolja s egy lehető jobb organisatióknak gátot
vet. (mirel' tán máskor). Sime innen mondjuk mi is ez
intézkedést „gyökeresnek”, mert a' hosszabbban
ennél maradhatást képtelenségnek tartjuk. Midőn
pedig ez intézkedés olyan, „mely minden mást ma-
ga után von”, kétségkívül, a' b. Mednyánszky A.
még 1822. adottigen észszerű javaslatának alkal-
mazását is szükségkép maga után vonandja. Adja
isten mennélőbb!!! mert bármily sokat nyert is
a' nemzet a' k. királyi rendelet által nyelv tekinté-
tében, a' tudományosság ha hanyatlani nem, bizo-
nyára előbbi pangásában fog maradni. Tisztán pae-
dagogiai szempontból, az eddigi — nyelvi egysé-
gen alapult módszer egészegebb volt az elfoga-
dott vegyes rendszerrel. Iskola-rendszerünk eddig
egy organikus egész volt, most már a' közoktatási
nyelvegység hiánya miatt olyannak nem tekinthe-
tő. E' mellett soha sem leendnek főbb tanintézetink
azokká, a' mikké lenniök kellene: a' tiszta erkölcsi-
ség és valódi tudományok főbb organumai. — Ko-
vács Károly.

Gyáralapító-társaság közgyűlése. April 13.
volt azon nap, melyen el kelle határozatni a' gyár-
alapító társaság további fön vagy nem maradásának.
Dél-élelőtti 10.óra tüzetek a' rendkívüli közgyűlés kez-
dete, s már 10kor annyira torlott a' kivánsi hallga-
tók száma, hogy a' terembe csak nagy ügygyel baj-
jal lehet befurakodni. Egcylőre azt gondolhatná vi-
dēki olvasónk, hogy tán az ikervárosi vagy épen a'
szomszéditáji kereskedőség, töképenzesek s ipar-
üzök is mind ide gyülekeztek elvárások az életkérd-
és eldöntését, s aztán vagy erejükhez képest jár-
mandok a' nagyhírű társaság céljaihoz, vagy szo-
morodott szívvel térendők haza övéikhez magokkal
vive a' keserűség érzetét, mely a' nagyszerű kez-
det kora elbukása által keblökben támasztaték. Ol-
vasónk megnyugtatásaul mondhatjuk, miként ha ér-
keztek volna is a' közel vidékről illetén részvénye-
sek vagy azokká lenni akarók, mindezek nem leen-
dének kényszerítve szemlélni, mint huny el azon vál-
latok egyike, melyekhez Magyarország anyagi
fölvirágzását tekintve annyi hő remény esatlakozék.
Alig vergődött át elnök ő exetiája a' véleményező kö-
zönség sűrű tömött sorain, midőn röviden érintvén a'
küzölt gyűlést s legközelebbi célját, kijelenté,
miserint ohajtja, hogy a' társaság ne csak szét ne
oszoljék, hanem inkább minél szilárdabban alakuljon
meg s hatását hováhamarább kezdje meg.

Nyomban következett a' társaság titoknokának
előadása, miből kitetszett, miserint 47 iven eddigé-
lé 252 ezer p. ft iratott alá, mintegy 300 iv felöl
pedig még tudósítás nem érkezett. Előre boesátá ti-
toknok ur, miként részint mint társasági tag, részint
mint többek megbízottja, nehogy későbbben legyen
alkalmatlankodni kénytelen, röviden kíván a' gyár-
alapító társaság célja, szükséges léte s okairól
szólni. Történeti szempontból indulván ki állitá, mi-
ként minden kornak megvannak saját uralkodó néze-
tei; hazánkat tekintve hajlan a' néphódítások s or-
szágfoglalások korában nagy és dicső munkarész ju-
tott ősöknek, mert fegyverrel s vérrel szerzék ma-
gok s övéiknek a' hazát, melynek mi polgárai va-
gyunk. Hly hódítási időszakot más nemzetek is éltek,
azonban a' foglalások lassanként véget értek, béke-
rendszer fejlett ki s a' nemzetek jogviszonyaik ren-
dezésével foglalkodtak, s alkotványos állapot kifejt-
tésén munkálkodtak. Apáink a' nemzetélet e' másod-
dik stadiumán kevésbé jelesek és dicsők, mint az
első szakban, mert a' polgári jogok lehetőleg nagy
kiterjesztését s alsóbb osztályokali megosztását el-
mulaszták, ugyszólván megállapodtak, s a' később-
iek mintegy abból élődtek nem gyarapítva nem ja-
vítva, mi rájuk az ősekről maradt. Egyebütt, meg-
levén az alkotványos alap s elrendezettvén a' jogvi-
szonyok, átment a' közügyelem és munkásság a'
nemzetgazdaság terére; ipar, kereskedés, és az esz-

közök, melyek e' két főtényező emelésére szolgál-
nak, lőnek a' műveltségben messze haladt nemzetek
törekvéseinek kitzölt céljai. Igen természetes,
hogy mi, kik mint említett volt, már a' 2ik staliu-
mon elmaradánk, sokkal inkább hátra vagyunk, hogy
sem a' közeselekvés ezen új irányja, az ipar és keres-
kedési általános mozgalom, nálunk annyira kifejlő-
hetett volna, mint a' világ műveltebb népeinél; e' te-
kintetben elmaradásunknak bizonyító jele azon kö-
rülmény is, miserint Magyarországnak sem véd-
vámrendszere, sem szabad kereskedése ninesen, hol-
lott más nemzeteknél egyik e' kettő közöl szükség-
kép működött a' közjólét előidézésére. Hly állapot-
ban ért bennünket az újabb kor, melynek egyik is-
mértető jele: pótolni a' multból fönmaradt hiányokat,
eligazítani mindazt, mi kelleleg rendeztetve ninesen,
s mozgásba hozni azon elemeket, miknek közremun-
kálása után általános jólét s haladás remélhetők.
Éreztek hazánk jobbjai e' nemzet százados elmaradá-
sát, látták a' teendők tömérdek számát s különne-
mőségét, s meggyőződének, miként ha a' magyar
nyom nélkül elenyészni nem akar, szükségkép azon
kell lennie, hogy megértve mit kor, körülmények és
sajátszerű történeti viszonyink követelnek, minél-
előbb ollyszzerű közeselekvés fejlődjék ki, mely a'
mulasztottak pótlása s újabb munkálkodások meg-
kezdése által hazánkat közelebb vigye a' civilizatio-
ban messzire haladt európai egyéb nemzetek művel-
ségi állásához. — Hazánk állapotjának illy szempont
utáni fölfogása s a' teendők sürgetős és nehézlété-
nek ez oldalról méltánylása lépteték életbe azon esz-
mét, minél nagyobb hatású — csak okszerűen fej-
lesztessék s alkalmaztassék, nemzetek kelle kifej-
lődése s művelődésére nézve nem lehet — s ez a'
socialis működés nagy eszméje. Hazánkban megke-
zdetett a' socialis téren működés, s ha a' nagyszerű
kezdet kelleleg folytattatik, mind jogviszonyink ren-
dezettsége s a' polgáratí osztályoknak egymáshoz
közéltése, mind pedig tömérdek szükségünk s anyagi
elmaradottságunk pótoltatása bizvást remélhető.
A' socialis irányu eselekvés szülötteként tekintendő
a' gyáralapító társaság is: azért mint illyet szivből
üdvözlő szóló s forrón ohajtja: vajha ezen alig kelet-
kezett de már is alapjaiban megingatott intézet mi-
nél több hazafi által pártoltatnék, s ne csak fönma-
radna továbbra is, hanem külsőleg mindegyre tágit-
tatnék, bensőleg pedig folyvást szilárdulna!

Szól a' tárgyhöz T. L. uris; azonban az ügyet
más oldalról vétekiemelendők; kikürtöltetett, ugy-
mond, Európa-szerte, hogy Magyarországnak gyár-
alapító társaság keletkezett; szerinte tehát már most
nemzeti kérdés, hogy a' gyáralapító társaság ügye
miként határozassék el. Igaz ugyan, monda tovább-
bá, akár marad fön ezen társaság, akár szétomlik,
bizonyos lap (melyet szóló kávé-vagy sörnökének
nevezett) nem szünik meg bennünket a' külföld előtt
megtámadni, gyanúsítani; azonban nekünk inkább csak
arra kell törekednünk, hogy az alig született gyöngé
eseesemőt veszni ne hagyjuk.

Zala nagy fia, hazánk mindenütt és minden jótól
szeretve tisztelt polgára D. F. állt most föl s mi-
ként egykor a' zajló tenger dagályai — mely esen-
dre esilapult a' közönség zibongása a' nagy mester-
túljöttelso jelre. S ő szolt, először halkán, majd han-
gosabban: s mintha nyelve parancsot venne lelkétől,
magára ölté a' kebel érzeménynek minden egyes hul-
lám-változatát, s leszegzett, elragadott, gondolko-
dókká tón, vagy érzelmekre izgata — a' mint szó-
lója parancsolá. Hallani kell azon hangokat, miknek
szárnyain D. szavai ellengenek, együtt kell színi az-
on léget, melyben ő lehel, látni arcját, szemébe te-
kinteni — elfeledvémim magunkat rajta esüggeni, csak
igy s nem másként érthetjük szavait, foghatjuk föl
tiszta szándékát, érezhetjük hazafini vágyait. Ki őt
nem látá, midőn szónokol, a' hallottakat az félig
bírija; ki esupán olvasásból ismeri mondatait, az kép-
zeletben is alig bírand fölemelkedni odáig, hogy érez-
hesse, mit érezni képes az, ki D. ot színrel színe lát-
ja s ajkáról les le minden szót, minden állitást, melyet
a' legtisztább hazaszeretet s az ókor bölcseinek szel-
lemnagsága testvérokonságban idéznek azokra föl
a' legtisztább felfogás, legvilágosabb ész s logika
diadalmas fegyvereivel támogatva.

Midőn, ugymond, a' társaság aláírás-íveiről hal-
lottam, remény gerjedt bennem hazánk szebb jövője
iránt; vérmes reményeknek azonban nem engedém
át magam, mert ki sokat remél, sokat is csalódik; de
azért még is örültem a' gyáralapító társaságnak, mert
abban ismét egy jelét láttam a' eselekvésre ébredt é-

letnek. Midőn hírlapok útján értésemül esett, hogy
april 13ára gyűlés határozatott a' végül, hogy a'
társaság léte vagy nem léte fölött hozassék ítélet,
nem gondolhattam mást, hanem hogy az előre terve-
zett alaptőke alá nem iratott, s így az egész ügy
pénzhiány következtében fog megbukni. Pestre ér-
keztemkor láttam, hogy a' kívánt 100 ezer forintnyi
alaptőke kétszeresen is aláiratott, s hinni kezdém,
hogy e' dologra nézve olly nézetek támadhattak,
melyek jónak látták az ügyet azért, mert nem egé-
szen olyan mint kellene, inkább eldobni mint eliga-
zítani. Láttam hogy a' pecuniarius érdekek még elég-
gé bevonva ninesenek; de ezen meg nem ütöztem,
mivel tudom, hogy ez nem enthusiasmus hanem híde-
számítás dolga. Inkább aggódtam a' fölött, hogy né-
melyek a' társaság elosztatása s azutáni újra ala-
kításáról gondolkodnak; merő fallaciahinni, hogy ezen
társaság, ha a' mostani alap félrevettetik, újra alakul-
hasson. Ahoz, hogy valaki tán a' nem jól alkalmazott
eszmét új alakban is buzgón pártolja, kitzérés kíván-
tatik; nálunk a' kitzérés megvan a' szótárakban, de
nines meg az életben. Arra hogy neveiket a' társa-
ság íveire írják, némelyeket ez másokat más név bir-
hatá; némelyek okszerű számítás után várható has-
zon fejében, némelyek tiszta hazafiságból irhatták
alá magokat. Ha most újra aláírasi ívek fognak szét-
küldetni a' hazában, más részben meg kihirdetetik,
hogy a' társaság fölözött, s újnak alapítottásáról
van szó, legtöbbben elvesztve bizalmokat azt fogják
válaszolni, hogy ők bizony többé nem hagyják ma-
gokat rászédetni, s így aláírni sem fognak. Azon ha-
tározatot, melynek következtében jelen közgyűlés
tartatik, elkedvetlenül idézte elő; ennek érzete
lassanként elenyészett s most ismét higgadtan elfo-
gultság nélkül tanácskozhatni az ügy fölött. Ne hagy-
juk ezen ügyet némi félreértések miatt megbukni, s
ne tegyük illy meggondolatlanság által nevétsége-
sekké magunkat; — ne reményljünk mindent, de te-
gyünk mindent, mi tőlünk telhetik. Ha a' sors nem ad
mindent, mire szükségünk volna, fogadjuk tőle szí-
vesen azon keveset is, mit jó kedvében nyujt. *Elret-
ni a' meglevőt azért, mert hiányos — mielőtt újat
s jobbat tehetnénk helyére, valóságos morális bűn.*
Nálunk majd minden eszme a' kebel melege-
ben foganszik meg; a' gyakorlat kezei közt, a'
részletességek apró akadályai alatt legnagyobb
rész kihál, még mielőtt gyümölcsözővé érhetnék.
Adjunk tetteges életet a' társaságnak, mely eddig
nem működhetett, mert volt közgyűlése, mely tanács-
kozott, választmánya mely határozott; de nem volt
végrehajtó, mi pedig minden törvényszerű testület
életműködésének szükséges kiegészítő része. Az-
ért először is végrehajtó, vagy is az alapszabályok
értelmében igazgató választassék; mert a' társaság
részéről e' nélkül tetteges működés nem képzelhető.
Ez meglevén, kezdje alapszabályilag el kijelölt mű-
ködését a' választmány, nem egyedül azon szűk ér-
telemben, miserint várnia kellend, míg valami vál-
lalkozó segélyért folyamodnék, vagy egyébként a-
jánlkozna, hanem tétessék kötelességévé az igaz-
gatónak, hogy a' társaság céljaival egyező vállala-
tok ismertetéhez jutni, sőt illyesek létrejövését tel-
hetőleg eszközölni ügyekezze; az igazgató által tett
ajánlatok vagy javaslatok a' választmány által vizs-
gáltassanak meg, szóval a' társaság pénzereje ne
heverjen, hanem a' kitzölt célok elérhetése végett
minél gyorsabb forgásba hozassék. — Kettőt kívá-
nok tehát kimondani; egyik, hogy a' társaság to-
vábbra is fönmarad; a' másik, hogy az igazgató mi-
nél előbbi megválasztásának szüksége kijelentessék.

Áttér itt szónok a' védegyeletre, s miután előre
boesátá, miserint az, mit mondani fog, közvetlen kap-
csolatban ninesen a' mai gyűlés kitzölt tárgyával,
de neki mint becsületes embernek kötelessége fél-
reértések kikerülése végett ez alkalommal nyíltan
kimondani, mit annak idejében a' védegyelet körében
részletesben fog megvitatni — következő értelem-
ben szolott: A' védegyelet határozatánál fogva sem-
miféle aláírasi íveket nem körözött azon okból, hogy
a' gyáralapító társaságtól a' szükséges pénzertől el-
ne vonja; ez esupa fallacia, s csak akkor vána gát-
lólóg a' védegyelet a' gyáralapító társaság körébe,
ha ez utóbinnal milliók hevernének fölhalmozva, a'
védegyelet minden nyereséges vállalatot saját körébe
vonna, s a' gyáralap. társaságnak nem hagyva ten-
nivalót. Nálunk a' dolog másképp áll; pénzünk szer-
föltött kevés van; teendőkink tömege roppant nagy,
jut itt elég munka mindkettőnek; ne is higye vala-
ki, hogy azért, mert a' védegyelet nagyobb vállala-

tok iránt aláírási-íveket szét nem küldözget, minden pénz a gyáralapító társaságnál fog összefolyt. Különböző természetű mindkettő, s különböző oknál fogva járulnak egyik vagy másik pártolásához; lehetnek localis érdekek, melyek valakit arra bírják, hogy a védegyülethez álljon, de azért, ha védegyület nem volna, nem fogná ugyanazt a pénzt a gyáralapító társasághoz adni; példa erre a községi posztógyár, mely jelenleg 200 ezer forintnyi alapítókéval bír, holott — ha helybeli körülményekhez képest a gyárvállalat életbe nem lép, azon egész összegből tán semmi vagy csak igen kevés folyt volna a gyáralapító társaság pénztárába. Papiroson kidolgozott terv szerint még egy nemzetipara sem felelt ki; ha egyszer fogékonytámadt az eszme iránt, szabad mozgást kell engednie a cselekvésnek; ne higyük hogy egy célhoz, bármi nagy legyen is az — azon-egy uton járulni mindenki kész legyen; ugyanazon cél felé száz meg száz külön ösvényen közelíthet. Védegyület és gyáralapító társaság két külön eszköz azonos célra; mindkettő hazai ipar-emelésre van irányozva; — azok, kik a védegyületet alapítják, így szólhattak: hazánkban ipar nincsen, de addig, míg a hazai kelmék biztos vevőre nem számíthatnak, virágzó ipar nem is lesz, e-egyesüljünk tehát minél többen, oly szilárd elhatározottsággal, hogy míg hazai készítményt kaphatunk, ez elsőséggel bírnak a külföldi előtt. Jöttek aztán mások, s így szóltak: a hazai iparkészítmény, ha tán mindenben nem mérközhetik is a külföldivel, elegendő vevőre tarthat számot s illő áron kel; lépünk együvé, és alapítsunk társaságot, mely a hazai főbb iparszükségeit kielégítse; s ez egyesület csakhamar életbe lépett gyáralapító társaság név alatt. A legszorosabb kapcsolat van ezen két egyesület között, s nem örvendhet valaki az egyiknek a nélkül, hogy a másik virágzását ne ohajtáná, s nem lehet ellensége egyiknek a nélkül, hogy a másik megromlásán is ne munkálkodnék; ha például a gyáralapító társaság tagja örömmel szemléli, mint jövedelmez pénze, mellyel a társaság alapjához járult, nem tagadhatja, hogy ez azon okból történik, mert a hazai ipar mindenfelé illő keletben részesül, s ekkor nem ellenezheti a védegyületet, mert azok, kik a hazainak keletet szereztek, elvégre is a védegyület tagjai, ha névre s eszközökre nem, de célra nézve minden bizonytal. S azért nem lehet értelmes ember a hazában, ki midőn hazai iparunk fölvirágzását ohajtja, egyszersmind ne ohajtáná, hogy a védegyület mindinkább terjedjen, míg végre védegyületre se legyen szükség, mert hazánk fejlődő ipara védegyület nélkül is eléggé biztosítva lesz: lehet ennél fogva valaki ellensége a formáknak, de nem a célnak, melly felé a védegyület törekvése irányozva van. Végül, mi a gyáralapító társaság alapszabályait illeti, ezek változtatására nézve legyünk mennyire csak lehet ovatosak; ezt kívánja tőlünk mind a tervezett változtatások életbe léptekor tapasztalható nehézségek, mind pedig azon körülmény, mihez képest illy ügybeni rögtönzés által hitelünket könnyen kockára tehetnök. Ámde azért, ha vannak hiányok, melyek okvetlen orvoslást tesznek szükségessé, e részben szakértők véleménye szerint járjon el az illető választmány; különben is a gyakorlat mindig mutat javítani valót, bármi jelesen volt is a terv előre kidolgozva. (Folyt.)

Zágrábi közgyűlés. Martius 28-án vette kezdetét Zágráb megye közgyűlése főispáni elnöklet mellett; bán ő exetiája jelenté a RR-nek, miként legfőbb helyről érkezett k. parancsnál fogvást a tisztújítási határnapnak minélelőbb leendő kitűzése s a tisztújítás végrehajtása neki kötelességeül tette; mire nézve az 1835-ki kules szerint lenne a nemesek összeírására eszközözlendő, s így a turopolyaiak ügye még ezuttal eldöntetlenül hagyatnék. A fensőbb rendelet e pontja ellen több szó emelkedett, s a zajos vita elvégre is azzal végződék, hogy a nemesi összeírás ugyan az 1835-ki kules értelmében történjék; de az intézvény ellen, melly e kulesot használni kívánja, jegyzőkönyvileg óvás tétessék.

Mielőtt a gyűlés tárgysorában azon pontig jutának a vitakozások, melly a közgy. legközelebről érdeklé, — t. i. választvány kinevezetése s a tisztújítási előkészületek iránti értesülés és határozatig — két eszme foglalkodtatá nem annyira a megye RR-ek, mint a szerföltött nagy számmal begyűjtött köznemesség. Az ugynevezett magyar-horvát rész feledni s felejtetni ohajtá a közel mult keserű emlékeit, s különösen a turmezei gróf buzgó beszé-

dében megmutatni ügyekezett, miként Horvátországra az ollyatén pártviszályok, millyenek az ismeretes zágrábi tisztújítást létresegíték — csak vést és nyomort hozhatnak; ez okbul egyetértés s kibékülésre hitta föl az ellenpártiakat. Szavai, melyek horvát nyelven voltak mondatva, annyira meghaták az ellenrészt begyűjtött nemességet is, miszerint a szónok szándékát helyeslő érzelem minden oldalról hangos éljenzésekben nyilvánult; azonban csakhamar eléállott egyike azoknak, kiknek lételemök benső viszáldokás, leghőbb ohajtásuk polgári harez elmondá, miként a turmezei gróf beszéde ékes lehet ugyan, de semmi biztosítékot nem nyújt s ezért a turmezei grófnak országgyűlési magaviseletével az ellenpártot kibékíteni nem képes. Szemére hánytá az illyrszónok, miként J — ch országgyűlésen magyarul szólott, s mindenkép rajta volt hogy a nemesség alá kerüljön. Zaj lön erre, s a tömegek egy más iránybani állása mindinkább fenytő alakot vön; míg végre sikerült magának a vádolt turmezei grófnak — hivatkozva az országgyűlési naplóra bebizonyítani, miszerint ő az adó kérdésében utasításán túl nem ment; mi pedig azon szemrehányást illeti, miszerint neki némelyek által vétkül tulajdonítatik, hogy magyarul beszélt — erre nézve határozottan kijelenté, hogy azt ezental is teendő.

Heves vitára nyújtóti alkalmat ama pont, melly a turmezei nemesség ideiglenes szabályoztatására vonatkozik; egyik fél azt akará, hogy a turmezei nemesek szavazatjogának kérdése mindaddig függőben hagyassék, míg eziránt fensőbb helyről szükséges intézvény nem érkezik; mások ismét választványra kívánták bízati az ügy tisztába hozatását. Ez alkalomkor eleven színekkel festé egyik pártvezér azon szomorú következtetéseket, mikkel az egymás ellen doló pártok néhány év alatt nem egyedül a megyét hanem az egész tartományt eláraszták; meghatólag rajzoló, mint van elszaggatva minden kötelék, melly embert emberhez, polgárt polgárhoz csatolni szokott; sőt a vérség eltéphetlennek tartott lánczai is fölbonlasztatvák, s rokonvonzalom, atyafiságos szeretet helyett egymást üldözési vágy, gyűlölet és pártúh uralkodik. Elmondá, mi leend ezen viszályok vége, s figyelmezteté honosait: vigyáznának, ne hogy ollyanokul mutatkozván, kik alkotványos szabadságra többé nem méltók, alkalmat nyujtsanak egy harmadiknak ollyatén közbelépésre, melly a küzdő felek szabadságát örökre sírba temesse. Egységet ajánla honfitársainak, s inté őket ezental akként irányozni cselekvéseiket, hogy míg egyfelől saját népiségök s kiváltságos jogaik fontartásáért szilárdul harezolnak, ne feleljkék, mit kíván tőlük ama szoros kapcsolat, melly őket a magyar nemzettel századokon át összefűzve tartja.

Történetek neheztelő nyilatkozatok arra nézve is, hogy a gyűlés helyén fegyveres katonaság állítaték föl, miután azonban elnök bän főispán ő nma kijelenté hogy mind ez a két párt közt keletkezhető zavar, összeütközés vagy vérengzés eltávoztatása s meggátlása tehetetlenül történt, s hogy a katonaság azonnal eltakarodik a hely szinéről, mihelyt a megye RR-ek egyéb biztosítékot nyujtanak a polgári esend és biztoslét fontartatása iránt — a kedélyek csilapalni kezdének, s a figyelem ismét a közlő tisztújítás felé lön irányozva. Azonban a turmezeiek szavazatkérdése újra olly élénk vitáraszolgált alkalmul, mihez képest a gyűlés folytatása következék napra halasztaték.

Másnapon a versenygés újra kezdődött, s míg egy részről a turmezeiek szótöbbség utján hittek magok s véleményöknek tulnyomóságot szerezhetni, addig a másik fél az által akart amazokon győzni és saját nézetének sikert eszközölni, hogy a turmezeiek szavazatjogát egyenesen kétségbe voná. Illy eltérő nézetek közt elnök ő exja legezserűbbnek vélte, magát a leérkezett fensőbb rendeletekhez szabni, a miért is a már kész nemesi összeírás megvizsgálására következő tagokból álló választványt nevezett ki: Schrott József belgrádi püspök, mint választványi elnök; Sermage Otto gr. Rauch L. b. Jellachich István s Busán Hermán. A tisztújítási határnapot majd elnök bän ő nmsga maga tüzendi ki.

Abaujmegyei közgyűlés. Mart. 10-től 17-ig első alispáni elnöklet alatt első évnegyedes közgyűlés tartatott. Elnöki szokott szíves üdvözlét után felolvastatott f. é. február 24-én Kassán tartott közgyűlés jegyzőkönyve, mellynek határozatai minden észrevétel nélkül helyben hagyattak. Helytartótanácsi intézvény következtében a megye keblében fel-

littatni tervezett tüzkarmentesítő intézet alapszabályai meghagyott módosítása e részben teendő kététele végett a kiküldött biztossághoz utasított. — A kincstári követelések iránt a ht. tanács azok kielégítési eszközöské tekintetéből felírás által megkérített. — Az iskolatanítók és egyházi szolgálónak az országban minden törvényesen bevett vallás-különbőség nélkül m. é. nov. 17-én kelt legfens. leirat következtében a tisztbék sorához elhatározott számítottatás és azt, hogy ezek vétségük esetében a tisztbékkel bánásmód alá vétessenek, tudató ht. tanácsai intézvény örömmel fogadtatott. — A zsidó türelmi adó megyénkben hátralevő 11,262 ft 25 kr. p. p. tartozás beszédetése segedelmet adni rendelő ht. tanácsai intézvény előbbi határozathoz képest tudomásul vétetett. — Zala megyének és Szatmár-Németi sz. kir. városnak a minélelőbb tartandó országgy. iránti levele, mert hasonértelmű felírást ő fel. már intéztünk, tudomásul véteték. Árva megye inséggel küzdő adózáji részire gyűjtendő segély végett erőteljes szavakkal írt fölszólító levele méltán várt részvétellel fogadtatott, s megy. Rdei 50 p. ft. nemesi pénztárból kifizettetni rendelvén, valamint ezen, ugy még az napderék 20 daljegyzőnk Vécsey György által eszközölt befizetési-íven összegyűlt 103 p. ftos összeg rendeltetési helyére minélelőbb küldetni határozatott, s ezenkívül e szent célra járásokonkint gyűjtendő segélyzés a fősz. bírónak szívókre kötetett. Egyik derék tisztviselőnk fősz. bíró Szentimrey András hivataláról lemondása, ki megyénket 21 éven keresztül szakadatlanul mint aljegyző, al-és fősbíró példás szorgalommal és kitünő jelességgel mindig hű s dicséretesen szolgálta, váratlanul lepte meg a megye Rdei, kik is hivataláról leléptét s bucsuvételét azon kijelentéssel fogadták el, hogy a nevezett fősbíró hivatalos kötelességeinek mindenkor hű, buzgó és pontos teljesítésével a megye Rdeinek teljes megelégedülését, tisztársainak pedig szeretetét, és becsülését megnyerte, miket is nyilvános elismerésül, mint személye iránt viseltető s méltán érdemlett szíves vonzalmok jeleül, jegyzőkönyvbe iktatni elhatározta. Egyébíránt a törvényes három év már jövő hónap végén lejárván, erre hivatalnok nem fogaddig helyettesített, de a járás addig a két alsz. bíró közt fölőstátott, mostan tehát 13 (ominos szám) sz. bírónk van. — A kiküldött biztosság legközelebb a m. évi adóbeli könyvecskék összehasonlításáról körülményes tudósítását beadván, abból kitetszett: hogy a házi és hadi pénztárban hátralevő közadóbeli tartozás mind az öt járásban összesen 12,625 pft 38 krt teszen, mellyel fogvást a járasok fősz. bírái oda utasítottak, hogy ezen adóbeli tartozásoknak az illető helységek-tuli beszédésében a fenálló megyei határozatok értelméhez képest minden sz o r g a l o m m a l eljárjanak s azoknak befizettetését minélelőbb eszközölni ügyekezzenek, s jövendőben arra ügyeljenek: hogy a folyóadó, mennyire a körülmények és az adófizető nép helyzete engedi, rendszeren lerovassék. — A megyebeli árvek dolgaira ügyelő törvényesség a t. széki jegyzőnk rendszer évi fizetés megadása iránt véleményes jelentést tön. Mivel a nemesi pénztárból javasolt évi rendszeres fizetés most ki nem rendeltethetik, de különben is ezen tárgy iránti intézkedés egyenesen a tisztválasztásra, hol ezen kérdés eldöntendő: vajjon a megye Rdei nem kívánják e inkább más megyék példájára is ezen hivatal a házi pénztárból adandó évenkénti fizetéssel felsőbb engedelem mellett rendszeresíteni? tartozván, arra nézve a t. szék véleményéhez ez uttal a RR-ek nem járulhatván, azonban tekintetbe vevén méltánylólág azt: hogy tiszt. aljegyző Klestinszky László az árva-törvényszékhez rendszeres jegyzőnek kinevezetvén, már három év óta viseli a t. széki jegyzőséget köztudomás s a hivatalos jelentés tanúsága szerint is kitünő szorgalommal; mindezeknél fogva a megye Rdeit őt általános jutalomra méltónak találván, az eddig tett és a legközelebb tisztújításig teendő fáradságért részire a megye nemesi pénztárból általánosan 150 pengő ftot kifizettetni rendelték. — Másod-alispánunk a megyebeli utaknak tavaszi illetőségben mely helyeken és mennyiségben leendő megcsináltatása felől beadott véleményes tudósítása nyomán hozott határozat az illetőknek alkalmazkodása, hivatalos használat s pontos sikerítés végett kiadott. — Kassa városa fogé járhatlan utjai lehetőségig jó karba hozatala iránt rendelkezni? mi tamások vagyunkbenne. Ez alkalommal bepanaszolt J — i J — s ügyvéd ellen a kötelezvé-

nyekkel visszaélés és az iránta bizalommal viseltett egyedeknek csalással párosult kijáratása nyilván kívül, mint főnökei pénzüket ügyvédi hite és hűsége ellenére rozlelküleg és csalárdul 's így vétkeken letartóztató bűnös a' jövő t. szék elibe leendő személyes megjelenésre az ügyészi hivatal által büntető perbe idéztetni rendeltetett, 's miután a' vádlott nemcsak hités ügyvéd, de a' megyei tisztb. tisztai ügyésze is, a' megyei tisztikar becsületességét és szelplőtlen hitét, ennélfogva a' tisztviselő karban helyet nem foglalhatván, eddig viselt tisztb. megyei ügyész hivatalától felüggesztetett. Illyes valami megyénkben hála Istennek! tudomásunkra még sohasem történt 's erősen hisszük, ezentul sem történendik, egyébiránt adja Isten! hogy a' vádlott a' terhes gyanu alól tisztulhasson ki, mit azonban a' beadott öt tetemesen terhelő súlyos próba után ítélve mi csak remélni sem bátorokunk. Uraim! a' bizalomozásban vigyázók legyünk. — A' járások fősz. bír. a' nm. helytartóság ismertes rendelvénye nyomán az egyletek alapszabályinak fölterjesztéséről szóló hivatalos jelentéseket beadván, 's abból örömmel értettük, de köztudomásra is van, hogy megyénkben valami veszélyes irányu társulat nem létezik, miről is azon hivatalos jelentés felküldése mellett a' nm. ltótanács tudósíttatni fog. — A' beadott igen számos hivatalos jelentés a' tisztviselői kar szorgalmát és buzgó eljárását tanúsítja. — Gyűlésünk egész folyamata alatt a' RRék szép számmal voltak. — Jövő évnegyedes közgyűlésünk majus 5-én a' polgári t. szék junius 15-én, fenyítő t. szék 23-án, az árvák dolgaira ügyelő t. szék jun. 30-án veendő kezdetét.

Időjárásunk martius utolsó felében különös, több napig szeles vagy hideg idő volt, havazott 's midőn az idő keveset engedett, több óráig szakadatlanul tartott esőzés után a' Hernád folyó kiöntött és a' külvárosokban több helyen nagy károkat okozott 's kevésben mult hogy a' viz a' belvárosba nem tödült 's nem történt csak isteni különös gondviselésnek köszönhető, mert a' város által e' részben tett lépések vagy későn vagy szunyátán történtek. Tárca folyó kiáradása is több helyen károsított.

Budapesti napló. (April 17-én.) Mult szombaton a' magyar ifjuság száznál több szövetség lobogó fényinél zajos zeneszóval ment 's Vadászkiutban' szaladó jeles két hazánkba D. F. és K. G. üdvözlőre. 's két nemes honpolgár tisztelői körébe vegyülve fogadá a' hó szavakban tolmácsolt tisztelet jeleit, 's külön választott mindkettőt is a' illető megtiszteltetésre. Először D. velős szavakban fejté ki érzeteit 's midőn beszéde fonalán a' haza ügyeire áttérőleg egyrészt körülményink aggodalmas helyzetét érinté, magasztos hangon tévé utána: hogy e' honnak igen is van jövője; de három dolgot állított szükségesnek minden magyarra nézve, ki hazáját felvirágoztatni kívánja 's e' három: türelem, nélkülözés, eszelekedés; 's előadván a' két elsőben, mi gyengék vagyunk, az utolsóira — ugymond — vajmi sokan vannak felleget fáradhatatlan beszélve tényekről, a' helyett hogy magok tényezőre szállanak. Az egészét gyakori, éljen! szagatá meg. K. a' mondot-takhoz hatályos szavakban függeszté saját nézeteit 's tartalomdús beszédében a' gyárvédegyelet hasznosságát, az iparfejlesztés módját, 's rangviszonyaink mellőzéseivel a' polgáratosi osztályok egymáshoz közeledésének szükségét mutogató. Az egész jeleneten nemzetéletünk sajátosságos színezete tünt fel. Hír szerint, hallatszott egy feltokl-vó bítor üdvözlőtől néhány visszás hang, miket nem fogad el a' józan ifjuság sem szellemi sajátul, sem nézetei tolmácslatul, sőt minden alkalommal boszankodva utasít vissza. — Másnap, vasárnap d. e. 11 órakor tartá a' gyár-alapító részvénytársaság rendkívüli közgyűlését, melyre a' lenni vagy nem lenni eldöntése tüzetett ki. Szép koszoru volt jelen a' részvényesekből, a' terem zsúfolva hallgatósággal, a' karzaton pedig díszes hölgyesereg 's minden rendű sokaság; D. F. K. 's egyebek hathatós szónoklati vívék az orvos szerepét, 's a' visszavonás felleget elúzóvén, a' vonagló egyesület reményben legalább üdülni látszik; ez ülés részleteit azonban lapunk más rovata tárgyalja; 's a' lábadozó testület szerkezeti híjánnyibul kísérvite ha nem viend is véghez esodákat, remélhetni mégis, hogy sikeresen fog hatni gyárpar-éberszítésre, mindélfogva nemzetünk idegen segélytől menten habár lassanként maga gyarapíthassa meg jobblétét. — Nemzeti dalszínművésztünknek igen hűzelgő irat érkezett Milánóból, mely által derék zeneszerzőnk Erkel Ferencz föl-szólítottatik Hunyady László dalszínművének az ottani színpad számáraí átküldetése végett. E' dolognak azon ör- vendetes oldala is van, hogy hazai dalműveink külföldön is méltányoltatnak. — Az 'Ungar' szerint egy fiatal helybeli orvos intézetet szándékozik állítani a' színholtak galva-nismus (állati berz) általi fölélesztésére. Ez érdekében már május folytában történnendek nagyszerű kísérletek az állatokon. Bár e' vállalat halottaskamrák létesítésére vezérlene, mi mi is már több ízben buzgón hirdetének, hogy a' halandónak legalább azon vigasztalás jusson, miszerint netalán néhány órai dermedt állapotból borzasztó siri élet-re ébredjen, mely csak kétségbeeséssel végződhetik. — Beniczky egy új Felipolyon nevű hangszert föltalálón-honfitársunk 26 évi vándorlásából visszatért hazájába, 's reménylik, hogy nyilvánosan fogja magát hallatni a' nemzeti színházban. Ó a' külföldön mindenütt tapsokban ré-

szesült, 's a' lapok őszhangzó kedvezéssel nyilatkoznak felőle. Legközelebb Bécsben ő felségük előtt is játszhatni vala szerenés. Méltán remélhetni, hogy mint művészt, egyszer mind föltalálót hazája is méltányul fogadandja. Zeneszere hang és alakra nézve sokat hasonlít gordonkához (Violoncello), csak hogy az erősebben és meghatóbban zeng. — E. hó 10-én látogató meg Altieri Lajos pápai követ hg országunk primását Esztergomban, 's 12-én est felé érkezett meg, István' gőzösön Budára, hol harangzú-gás közt ünnepélyesen fogadtatt. — Pesten izraelita egy-esület keletkezett a' végre, hogy feleivel a' földműve-lést megkedveltesse; 's mondják ez ügyben a' pusztá ter-ven kívül már valódi lépések is tétettek. — De hír szerint, a' rég ohajtott 's sokáig tervezett leopoldvárosi nagy-szerű egyház építtetése is közelget már a' létesítés kez-detéhez, 's az kívánatos is, hogy egy magasztos szöve-házi példánnyal szaporodjék fővárosunk dísz tekintetében, hol eddig már sokféle épült, mi esinos, szép és jeles; mindazáltal egy az istennek szentelt nagyobb szerű dísz-épület maiglan hiányzik, mely arányszorban állhatna pa-lotával, mik imittamott egyházainkat mintegy elborítva esekélyszerűkké törpítik. Az építést Hild vezérlendi, mint az esztergomi basilikáét, ki építési szellemének annyit em-lékoszlopot állított már 's hisszük, hogy nem sokára Pest is büszkén mutatand egyházára, hol millió's fillértelen csak emberi érzetben közös lakosai mint egyenlőségű központ-ban összegyülekezhetnek hódolni a' világok urának. Más-ik nagyszerű építvény a' már említettük álló utra terve-zett katonai nagy laktanya, melynek homloka 110 ölnyi hosszú lesz, tehát 10¹/₂ öllel hosszabb mint a' hadastán-palota (Invaliden-palais) színelagja 11 lábbal álland föl-lal a' mostani földszínen; színelagján fölül három emelete lesz; 's öt udvara, melyek középsője 50 öl hosszú 23 öl széles. Az építési kezelés ügyes mesterekre bízott 's mi több a' közép-épület még ez évben jutand födél alá. — Egy gőzhajón 11 nagy gép szállítattott 's Pesten keletkező gyárak számára; miből csakugyan bízhatóvá válik számos gyár létre jövése 's ez nem megvetendő adat iparunk gyarapulása rajzához. — Sary Fannyt néhány nap mulva Pa-risból hazaérkezendőknek hírlík, 's miután jeles pártfogója Páy István gr. eddigi költségű elvállalá, szükségtelemné válik a' neve alatt keletkezőnek hírelt egyesület, annál-inkább, mivel azután is, ha művészi előhaladásáról meg-győződünk, még további kiképzetésére is ajánlkozik egy más hazafi. — Azon négy gazféléköt, ki a' pesti Dival-tap szerkesztőjére tört, a' törvényhatóság testi büntetésre 's másfél évi fogságra ítélte. — A' nemzeti színházban e' héten két új darab adatott: 'Tihany ostroma' komoly lantos dráma Császár Ferenczről, és 'Eljegyzés' álarz alatt végjáték Degré Alajostól; mindkettő megítette hatását. — Most új élvezést vár a' közönség Guerra ur és Brussi k. a. táncművészi vendég szerepléseiktől, mikre külön bér-let hirdtetett, 's a' közönség nagy részvétele számíthat-ni. — Vasárnap óta hídön járunk, 's így a' legyőzhet-tennek vélt nagymagasságu vízben is beállíthatni a' hi-dat, csak komoly szándék legyen. — A' folytonos magas Duna-vízállás a' budai parton álló néhány ház alapját úgy feláztatta, hogy az roskadozni kezd, ámbár az 1898-ki na-gyobb de nem illy sokáig tartott árvízben rendületlenül álltak meg. — Nemzeti színházunkban szombaton april 19. h érletszünés sel adatik először, 'Gritti' eredeti szom. játék 5 felv. írta Szigligeti.

A m e r i k a.

A' texasi congressus, daczára az elnöknek 's ministereinek, a' bekeblesítés mellett nyilatkozott 's azt egyhangulag elfogadá. Ki tudja, hogy Ameriká-ban, ha valamely kérdés egyszer legyőzetett, 's az törvényerőre emeltetett, többé semmi ellenzője nincs, 's a' párt, mely vitáskor ellene harszott, épen olly hévvel küzd annak mint törvénynek épségben tartatása mellett, mint azok, kiknek kebelökbül mint ja-vaslat eredett: az átláthatja, hogy hadüzeneti fortély, jöjön az bármely hatalmasságtól, legfőljebb az uni-ót és Texast hadi lábra állíthatja, de a' bekeblesítést többé nem gátolhatja. Továbbá bizonyos az is, hogy Florida és Jowa vidékek mint független statusok az unióba bevétettek, 's így az éjszakam. republica most 29 státusból áll, mely számhoz még ez évben Wis-consin fog kapcsolatni, 's ki lesz egészítve az egye-sült tartományok 30 száma, mely tartományok 1850-ig — az alkotvány jótékonyága, a' szabadság 's más nem korlátolt biztosítékok mellett legalább is 30 mil-lió polgárt számlálnának.

A n g l i a.

Semmi kétséget nem szenved többé, hogy Vic-toria következő nyáron Irlandot látogatásával sze-rencsésítendi, ugyanez alkalommal Devonshire hget is lismorei kastélyában jelenlétével örvendezetet-ti meg; „mely útjában Dublinból kezdve Victoriá-nak szép alkalma leend meggyőződni: mennyire nyomorubb, szegényebb viskókbantengenek irlan-di hűalattvalói, hű parasztjai: mint a' windsori pa-lotában az udvari lovak.“ — Mart. 28-án szomorú látványnak voltak tanúi az aylesburyi lakosok; Ta-well János t. i. vallására nézve quaker, mivel, és tehetős állásu férfi megmérgezte ágyasát, kitől két gyermeket nemzett, nehogy nője, kit ő igen szer-etett és becsült, előbbi rendetlen életéről tudomást szerezzen 's iránta meghidegöljön. A' törvény őt halálra ítélte, még pedig kétélre; mely szegényi-tő büntetés megváltoztatására habár a' környékbeli quakerek minden lehető elkövetének is, mert az eli-

telt egyszersmind váltásának papja volt, mindaz-által S. Graham I. az ítélet megváltoztatását sürge-lő folyamodásokban semmi alapos okot nem látván a' bűnös quaker öltönyében akasztatott fel. A' sze-rencsétlennek törvénytelen ágyból született két ár-vajit a' törvényes nő fogadá el sajátjaul.

Mart. 31-én végződött a' husvétii szünidő, az alsóház összeült, 's több jelentés-benyújtás 's Rus-sell lord azon nyilatkozata után, hogy pár nap mul-va az Oregon-vidék kérdését hozandja szönyegre, Corry admiralitási hivatalnok a' tengerészeti költ-ségvetést terjeszté elő; benne foglaltatik azon költ-ségösszeg, mely már az általános budgetben is in-dítványoztatott, t. i. a' tengeri erőszaporítás végeit 4000 embernek hajóknál alkalmazása. Ezen erő-nagyítást leginkább a' három nagy hajóállomás (az afrikai partokon, a' chinai kikötőkben 's a' csendes tengernél) teszik kívánatossá, minthogy csak ide 6000 embernél több fordítandó. Adalékul említettik még 100 ezer font st. hadi gőzöskök és hadi térek é-píttetésére 's kijavítására. A' tengeri szolgálatra szükséges összeg 686,072 ft st. Ezen előterjesztés heves vitát támasztott. Napier képviselő több hiányt fődözött fel az angol hadi hajók 's gőzöskök körül, mely nyilatkoztaért közte 's az admiralitás némely tagjai közt többszörös ellenszólalás történt. Palmers-ton lord pártolja az előterjesztést, 's a' tengerészet-et mind hajó- mind ember-számmal öregbítetté a- karja, mert a' mostani kormány eltesztett politiká-ja által a' külföld barátságát elveszté, sőt mondhat-ni, maga ellen bszíté, Angliának tehát készen kell állnia bármely perczben kiütendő háboru elfogadá-sára. Peel védelmezé az angol kormány külföldre vo-natkozó politikáját, 's megjegyzé: hogy azon ellen-séges irány, mely a' francziák közt észrevehető, 1840-ben támasztatott, akkor, midőn lord Palmerston vezette az angol kormány külföldi politikáját. Rus-sell lord védé Palmerston eljárását; Hume módosit-ványt indítványozott a' kívánt összeg-kevesbitést ajánlólag, később azonban visszahúzá, 's így a' ten-gereszeti költség, mely a' tavalyinál 140,000 f. strgel több, szavazás nélkül egyhangulag elfogadtatt. — Apr. 1-én Shiel indítványozá: jelenen ki a' ház a' fölötti elégtelenségét; hogy bizonyos külföldi egyednek levele az angol postahivatalban feltöre-tett, 's tartalmáról egy idegen kormány értesítettet. Graham erre ujjolag kijelenté, hogy Mazzini (mert ennek levele törtetett fel) olly öszszeesküvést ren-dezett, mely egész Európa békés állását tökéletes felbontással fenyegeté; de szónok egyszersmind bi-zonyossá teszi a' házat, hogy Aberdeen az illető e-gyedekeket, vagy szándékjokat az illető kormányal egész világosságban nem tudatá. Duncombe igyeke-zett megmutatni, hogy az egész öszszeesküvési hír nem egyéb költeménnyel. Az indítvány szavazatra bocsátatván, 52 szóval 38 ellen félrevetett.

S c h w e i z.

Luzern mart. 27. A' szövetségi gyűlés elosz-lása a' luzerni canton népt, mely eddig a' jezuita-kérdésben igen elágzott, egy egészszé alakította. A' nyilatkozatokat, melyek a' gyűlésben képviselők által tétettek, 's a' készüléteket, melyek a' szom-széd cantonokban rendszerítették, már nem csupán a' jezuiták, hanem a' katholicismus megtámadásának nézés, ezérte egyesült erővel ügyekezék hatalmas fegy-vezést kiállítani, mely a' netán berohanandó szabad csapatokat nemcsak visszanyomja, hanem megsemmisítse. 25-én két zászlóalj gyalogságot, egy telep-pattantyussággal 's egy század lövészzsel a' fővárosba szállított a' hatóság, 's az összes ka-tonai erőt fegyverbe állítá 's ekkép az ellene törő fegyveres csapatokat Luzernnek 9000 katonája fo-gadja. S o n n e n b e r g tábornok nevezett ki fő hadvezérnek. Luzern kijelenté: hogy addig magát le nem fegyverzendí, míg a' szabad csapatok szét nem oszlanak, 's erről az igazgató székhelyet is ér-tesíté azon hozzáadással, hogy a' szabad csapatok ellen semmi szövetségi segítségre nem számít, 's illyent el sem fogad. Az aargau nagytanács felszó-lítá a' szabad csapatokat eloszlásra, de a' vezérek a' helyett, hogy a' hatóság ezen parancsának en-gedtek volna, naponként ujjab meg ujjab erővel szaporíták sergöket. Lenzburg, Aarau, Schöflland, és Zofingen vidékén hemzsege a' sok önkéntes vitéz (pandur) téreik tabori készüléteket, fegyverek, lo-vak, társzekerek boríták, 's mindez olly tüzzel, mint-ha legvadabb ellenségökkel akarának hazájok vé-delme mellett élethalálra küzdeni. Luzern canton e-löttük közgyűlölet tárgya, azért akarták megtámad-ni 's megsemmisíteni, 's ezután az egész Schwei-zot új alkotvánnyal ellátni! de torkukra forrt.

